

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Інтернаціоналізація вищої освіти України
в умовах полікультурного світового простору:
стан, проблеми, перспективи**

МАТЕРІАЛИ ПІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІИ

(Маріуполь, 18-19 квітня 2018 року)

МАРІУПОЛЬ
МДУ
2018

УДК 378.014.53(477)

ББК 74.48.я43

I-73

Відповідальні редактори: д.ф-м.н., проф. **М. Стріха**; чл.-кор. НАПН України, д.пед.н., проф. **О. Топузов**; **І. Стокоз**; чл.-кор. НАПН України, д.політ.н., проф. **К. Балабанов**

Члени редколегії: проф. **Х. Бакірдіз**; акад. НАН України, чл.-кор. НАПН України, д.соціол.н., проф. **В. Бакіров**; д.філол.н., проф. **О. Бондарева**; д.е.н., проф. **О. Булатова**; проф. **К. Іллюмінаті Поркарі**; проф. **В. Карайоргіс**; д.політ.н., проф. **С. Корнеа**; **О. Кочурін**; д.філос.н., с.н.с. **С. Курбатов**; акад. НАПН України, д.е.н., проф. **А. Мазаракі**; **Н. Оксенчук**; д.політ.н., проф. **І. Оніщенко**; д.філол.н., проф. **О. Павленко**; чл.-кор. НАПН України, д.філос.н., проф. **П. Саух**; к.ю.н. **М. Семенишин**; к.політ.н., проф. **М. Трофименко**; д.соціол.н., проф. **С. Щудло**.

Рекомендовано до друку Вченою радою
Маріупольського державного університету
(протокол № 9 від 28.03.2018)

УДК 378.014.53(477)

ББК 74.48.я43

I-73

Інтернаціоналізація вищої освіти України в умовах полікультурного світового простору: стан, проблеми, перспективи : матер. II міжнар. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 18-19 квітня 2018 р. – Маріуполь : МДУ, 2018. – 646 с.

Збірник містить тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Інтернаціоналізація вищої освіти України в умовах полікультурного світового простору: стан, проблеми, перспективи», які різнобічно висвітлюють питання інтернаціоналізації вищої освіти; розглядаються фактори, що впливають на створення нових можливостей і підвищення доступності вищої освіти та забезпечення її якості; окремо приділено увагу проблемам нормативно-правового забезпечення розвитку міжнародного співробітництва в сфері вищої освіти України, академічній мобільності, розвитку лідерського потенціалу університетів і конкурентоспроможності сучасних вишів в умовах глобалізації; розглядаються проблеми підготовки вчителя Нової української школи. Видання адресоване науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти.

Таким чином, у США сформована досить дієва система професійної освіти. Провідну роль у здобутті професійної підготовки відіграє мережа вищих навчальних закладів, які надають послуги за багатьма напрямками та є відкритими для всіх верств населення. Ступенева та гнучка система освіти дозволяє переривати навчання на будь-якому рівні, змінювати профіль навчання, продовжувати освіту. Безперервна професійна освіта персоналу визнана об'єктивним пріоритетом економічного розвитку на мікрорівні – підприємства за власні кошти здійснюють перепідготовку та підвищення кваліфікації працівників, визнаючи необхідність інвестицій у людський капітал.

Список використаної літератури

1. Васильченко В. С., Гриненко А. М., Грішнова О. А., Керб Л. П. Управління трудовим потенціалом: навч. посіб. Київ, 2005. 403 с.
2. Калініна С. П. Ковалевська В. В., Ланська С. П. Формування якості робочої сили в системі управління людськими ресурсами. Донецьк, 2010. 354 с.
3. Степко М.Ф., Клименко Б. В., Тovaжнiяньський Л. Л. Болонський процес і навчання впродовж життя: Монографія. Харків, 2004. 112 с.
4. Заюков І.В. Освітні інновації як основа якісних змін в економіці та розвитку трудового потенціалу. *Електронне наукове видання матеріалів конференції IX міжнародна науково-практична конференція «Гуманізм та освіта»*. URL: <http://conf.vstu.vinnica.ua/humed/2008/txt/zayukov.php> (дата звернення: 25.03.2018).

S. Kalinina, S. Lanska

PROFESSIONAL EDUCATION AS A FACTOR OF COMPETITIVENESS OF LABOUR FORCE: US EXPERIENCE

The experience of forming the system of professional development of the United States of America as a factor of competitiveness of the country is analyzed. The features of higher education institutions in the United States was characterized. The role of continuous professional development in ensuring the competitiveness of the labor force in the country is determined. The role of the internal affairs development of human resources as a defining feature of the system of professional training in the USA was established.

Keywords: human resources, labor force competitiveness, professional training, US educational structure.

УДК 378.014.54

Кислова Л. А., Мацука В. М.

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УНІВЕРСИТЕТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У тезах розглянуто фактори забезпечення конкурентоспроможності сучасного університету на ринку освітніх послуг. Визначено фактори зовнішнього середовища: інформаційні, технологічні, соціально-демографічні, економічні, організаційні та ін. Показано вплив факторів внутрішнього середовища (фінансових, маркетингових, матеріально-технічних, управлінських та ін.) на формування конкурентоспроможності університету. Запропоновано стратегічні інноваційні напрями забезпечення конкурентоспроможності університету в умовах глобалізації.

Ключові слова: університет, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, стратегія, інновації.

На ринку освітніх послуг посилюється конкуренція, що спричинено появою і зростанням чисельності недержавних закладів вищої освіти, зарубіжних конкурентів і підвищенням рівня вимог до якості освіти у зв'язку з формуванням єдиного освітнього простору [1]. У цих умовах змінюється статус закладу вищої освіти, він стає суб'єктом ринкових відносин і виступає як товаровиробник освітніх послуг.

Конкурентні переваги – фактори, що визначають перевагу над конкурентами, вимірювані економічними показниками. До конкурентних переваг закладів вищої освіти належать: НДДКР, ноу-хау, унікальні технології, здатність створювати конкурентоспроможні освітні послуги; інноваційність; наявність висококваліфікованого професорсько-викладацького складу; добре відпрацьований, ефективний навчальний процес; сильний бренд; зв'язок з потенційними споживачами освітніх послуг; можливості лобювання інтересів (зв'язку з держструктурами); здатність забезпечення фінансування (зв'язок з фінансовими інститутами та інвесторами). Університетам доводиться нарощувати конкурентну перевагу, завойовувати міцні позиції на ринку.

На нашу думку, рівень конкурентоспроможності закладу вищої освіти визначається власними особливостями організацій, а також впливом різноманітних факторів зовнішнього (інформаційні, технологічні, соціально-демографічні, економічні, організаційні та ін.) та внутрішнього (фінансові, маркетингові, матеріально-технічні та ін.) середовища.

Фактори зовнішнього середовища відображають сукупність тих умов, до яких адаптується університет. Під зовнішніми чинниками розуміють формальні правила діяльності університету на даному регіональному, національному або світовому ринку, вони мають опосередкований характер. Внутрішні чинники визначають як можливість, так і ефективність процесу адаптації. При цьому

наявність потенційних внутрішніх чинників та комплексу факторів зовнішнього середовища недостатньо для забезпечення конкурентоспроможності та є не єдиною складовою конкурентного середовища.

Зовнішні переваги університету засновані на якостях освітніх послуг і продуктів, що утворюють цінність для потенційних споживачів. До них можна віднести: партнерські зв'язки з потенційними споживачами освітніх послуг (школами, ліцеями, коледжами, фірмами і організаціями); зв'язку з органами державного управління; забезпечення фінансування освітніх програм в необхідному обсязі; членство професорсько-викладацького складу закладу вищої освіти в різних асоціаціях і суспільствах.

Однак необхідно враховувати і зміни у зовнішньому середовищі закладу вищої освіти, швидка реакція на які може сприяти укріпленню конкурентних позицій університету:

1. Зміни в технологічній сфері. Швидкий розвиток і зростання комунікаційних технологій відкривають нові можливості для пошуку та аналізу інформації і комунікації, досліджень і спільної роботи на відстані.

2. Зміни в демографічній ситуації. Безперервне навчання стає все більш важливим не тільки для працевлаштування, але і для особистого розвитку, що потребує диверсифікації надання освітніх програм.

3. Інтернаціоналізація вищої освіти. Передбачає подорож студентів за кордон для вивчення або дослідження в їх країні франчайзингових освітніх послуг [2].

Зовнішні фактори не піддаються впливу з боку університету, але їх необхідно враховувати при оцінці конкурентоспроможності закладу вищої освіти і у виборі конкурентної стратегії. Тому зосередимо увагу саме на внутрішніх факторах. Внутрішні чинники – це можливості університету щодо забезпечення власної конкурентоспроможності (стратегічний потенціал), вони прямо впливають на його діяльність. Завдання закладу вищої освіти полягає в тому, щоб на основі аналізу факторів зовнішнього середовища перетворити внутрішні чинники в реальні конкурентні переваги у вигляді конкурентоспроможних освітніх послуг.

До внутрішніх переваг відносяться фактори, які створюють університету вигоди перед його конкурентами: інтелектуальний капітал; фінансовий та матеріально-технічний потенціал; маркетингові аспекти; соціальна відповідальність; управлінські аспекти; рівень якості підготовки фахівців та ін.

Розглянемо кожен з цих факторів докладніше.

1. *Інтелектуальний капітал закладу вищої освіти.* Це синергетична сукупність власних та залучених інтелектуальних активів та ресурсів, з приводу створення та використання яких виникають соціально-виробничі та економіко-правові відносини між суб'єктами діяльності закладу вищої освіти та його управління в роботі навчально-виховних та науково-дослідних структур з метою реалізації стратегії розвитку в умовах інформаційної економіки [3].

2. *Маркетингові аспекти.* З точки зору міжнародного конкурентного статусу загальний рівень розвитку системи вищої освіти в Україні нижче, ніж в розвинених країнах, але має великий потенціал для підвищення її конкурентоспроможності та суттєві передумови для інноваційного розвитку університетів на світовому ринку.

3. *Соціальна відповідальність.* Система освіти є сферою і джерелом економічного та людського розвитку, формування інтелектуального національного багатства, провідним соціальним інститутом суспільства. Підготовка освічених, моральних, мобільних, конструктивних і практичних людей, які мають глибоке почуття відповідальності за долю країни, її соціально-економічне процвітання є передумовою розвитку громадського суспільства в Україні.

4. *Фінансовий та матеріально-технічний потенціал.* Ядром університету, що визначає якість навчання є фінансовий потенціал, який впливає на якість кадрового, виробничого і інформаційного потенціалу, він формується за рахунок власних джерел і фінансових ресурсів, одержуваних від держави.

Важливою складовою конкурентоспроможності закладів освіти є також виробничий (матеріально-технічний) потенціал: не буває технологій без засобів навчання. Передові лабораторії, інфраструктура та обладнання, сучасні бібліотеки та сучасні інформаційні технології грають тут провідну роль. Для студентів стандартними вимогами є також високоякісна соціальна інфраструктура університету.

5. *Управлінські аспекти.* Особливістю освітніх послуг порівняно з іншими є поєднання методів державного та ринкового регулювання [4]. Звідси впливає, що ключовими управлінськими аспектами забезпечення конкурентоспроможності закладів вищої освіти є наступні показники [5]: тип організаційної структури управління, гнучкість та раціональність, стиль та методи управління, адаптаційні можливості, гнучкість та гомеостатичність закладів вищої освіти.

Таким чином, необхідно зазначити, що чим більше університет має переваг порівняно з конкурентами, тим більша її конкурентоспроможність, живучість, ефективність, перспективність.

Сьогодні для української вищої освіти, особливо для комерційних університетів, проблема насиченого ринку з високим рівнем конкуренції стала настільки актуальною, що без стратегії

інноваційного розвитку неможливо уявити майбутнє університету.

Саме конкуренція і необхідність підвищувати свою конкурентоспроможність змушують заклади вищої освіти формувати новачі в наступних напрямках:

- розвиток власної наукової експериментальної бази для проведення науково-дослідних робіт;
- проведення наукових досліджень на коопераційних засадах з іншими закладами вищої освіти або організаціями;
- оформлення замовлень на проведення науково-дослідних та експериментальних робіт для освітніх та інших установ.

Таким чином, вибір стратегії, що забезпечує конкурентоспроможність університету, багато в чому залежить від його позиції на внутрішньому та зовнішніх ринках освітніх послуг, а система управління університетом є стійкою тільки в разі забезпечення конкурентоспроможності його освітніх продуктів.

В цілому, дослідження показують, що сучасний університет може бути конкурентоспроможним на світовому ринку в тому випадку, якщо йому надана можливість для залучення своїх талановитих дослідників, викладачів і студентів, з достатньою кількістю і якістю матеріальних та фінансових ресурсів, інфраструктурною базою і ефективною моделлю управління та з використанням сучасного передового досвіду провідних освітніх закладів світу.

Список використаної літератури

1. Прус Л. Р. Управління конкурентоспроможністю вищих навчальних закладів на засадах бенчмаркінгу: дис. канд. екон. наук : 08.00.04 / Тернопіль, 2008. 191 с.
2. Education at a Glance – 2016 Indicators. URL: <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/education-at-a-glance-2016-indicators.htm> (last accessed: 25.03.2018).
3. Хаустова Є. Б. Поняття інтелектуального капіталу вищого навчального закладу в рамках соціологічної концепції. Ефективна економіка. 2015. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5100> (дата звернення: 25.03.2018).
4. Пірус В. О. Зовнішні та внутрішні фактори впливу на інноваційний розвиток вищих навчальних закладів в Україні. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. № 12. С. 90-92.
5. Клименко М., Дуброва О. С., Барабась Д. О., Омеляненко Т. В., Вакуленко А. В. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навчальний посібник. Київ, 2006. 527 с.

L. Kyslova, V. Matsuka FORMATION FACTORS OF UNIVERSITY COMPETITIONABILITY IN THE TERMS OF GLOBALIZATION

The thesis deals with the competitionability factors of modern university on the educational services market. The following environmental factors are defined: informational, technological, social demographic, economic, organizational etc. The influence of the internal environment factors (financial, marketing, material technical, supervising etc.) on the formation of the competitionability of university is considered. The strategic innovation trends for provision of the university competitionability in the terms of globalization are proposed.

Keywords: university, competitionability, competitive advantages, strategy, innovations.

УДК 331.552.4

Ковалевська В. В., Калінін В. В.

РОЛЬ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ: ДОСВІД США

Ідентифіковано прогресивні методи управління людськими ресурсами як головну передумову забезпечення конкурентоспроможності сучасної економіки. Підкреслено, що основою управління людськими ресурсами в США є автономія управлінського апарату. Відзначено, що найм в американських компаніях є короткостроковим. Встановлено, що американські фірми використовують швидку оцінку і просування співробітників по службі як протидію плинності кадрів. Обґрунтовано, що основними складовими HRM-системи в США виступають елементи контролю й управління, чіткий розподіл повноважень між працівниками. Констатовано, що працівники в США несуть персональну відповідальність за ухвалення рішень.

Ключові слова: людські ресурси, управління, конкурентоспроможність, досвід США.

Однією з основних передумов забезпечення конкурентоспроможності сучасної економіки на макро-, мезо-, галузевому і макрорівні є прогресивні методи управління людськими ресурсами, що зумовлює необхідність перегляду існуючих підходів до управління людськими ресурсами з урахуванням світового досвіду і розробки нових моделей розвитку та використання людських ресурсів, адекватних сучасному стану економіки.

Вперше поняття управління людськими ресурсами (Human Resources Management - HRM) виникло й отримало розвиток у США. Основою управління людськими ресурсами у США є автономія управлінського апарату. На думку британського аналітика Д. Геста, визнання свободи й